

15.11.2018

Czynnościowy charakter derywatów rzeczownikowych w gwarach północnomalopolskich i przyległych. Studium morfologiczno-leksykalne

Autor: Beata Gala-Milczarek

Dziedzina: Językoznawstwo

Instytucja: Wydział Filologiczny UŁ

Przedmiotem rozważań podjętych w pracy jest wskazanie różnego typu powiązań derywatów nominalnych z definiującymi je znaczeniami czynności. Przyjęta w opisie słowotwórczym chronia pozwala na odsłanianie czynnościowego charakteru zarówno formacji o czytelnych, funkcjonalnych relacjach z czynnościami je motywującymi, jak i tych, w których powiązania te uległy już zatarciu. Wprowadzenie zaś zasad opisu gniazdowego umożliwia włączenie w krąg formacji o charakterze czynnościowym rzeczowników, które zgodnie z zasadami interpretacji funkcjonalnej parafrazowane są poza znaczeniami czynnościowymi.

Jako podstawę źródłową przyjęto „Słownictwo ludowe z terenu byłych województw kieleckiego i łódzkiego” Karola Dejny (Dejna, 1974-1985). Są to materiały gromadzone w latach 1954-1970 i tworzą korpus leksykalny ok. 30 tysięcy jednostek hasłowych opublikowanych w 12 tomach „Rozpraw Komisji Językowej ŁTN”.

Przeprowadzana na bogatym materiale gwarowym analiza słowotwórcza odsłania wachlarz możliwości interpretacyjnych form derywowanych. W stosunku do licznych derywatów wykazuje możliwość wariantywnego traktowania podstaw słowotwórczych: czasownikowo-imiesłowowych czy czasownikowo-rzeczownikowych przy jednoczesnym zachowaniu czynnościowego charakteru wyrazów pochodnych. Wskazuje także, w obszarach tych samych wartości kategoryalnych, derywaty o wariantywnych wykładnikach formalnych. Znaczne ich zróżnicowanie świadczy o dużym potencjale słowotwórczym leksyki gwarowej. Dowodzą tego także często notowane struktury jednorodne, które ze względu na wskazane w „Słownictwie ludowym...” znaczenia leksykalne wprowadzane są w obszary adekwatnych wartości kategoryalnosemantycznych, wykazując jednocześnie prawidłowości i mechanizmy tłumaczące obecność w leksyce gwarowej derywatów o paralelnych funkcjach kategoryalnych. Interpretacja słowotwórcza wyselekcjonowanych formacji ujawnia ponadto bogactwo wykładników formalnych powołujących derywaty o charakterze czynnościowym. Pozwala na odkrycie prawidłowości w zakresie ich łączliwości z określonymi typami

podstaw słowotwórczych, wielofunkcyjność kategoryalną niektórych, produktywność w obrębie wskazanych wartości kategoryalnych, bądź też ich incydentalny udział w powoływaniu derywatów naznaczonych czynnościowo.

Przyjęta w opisie systematyka materiału ma na celu przede wszystkim uporządkowanie go zgodnie z wytyczonym przez temat kryterium - czynnościowym charakterem formacji opisywanych. Na pierwszym planie zamieszcza się derywaty paradygmatyczne- odczasownikowe, prymarne czynnościowo, po nich omawiane są derywaty dwurodzajowe czasownikowo-rzeczownikowe, kolejno derywaty pozaparydymatyczne - odrzeczownikowe (czynnościowo sekundarne) i rzeczowniki o pośredniej motywacji czasownikowej, odsłanianej w relacjach motywacyjnych kolejnych ogniw łańcucha derywacyjnego. Niższym poziomem systematyzacji uczyniono semantykę słowotwórczo-kategoryalną jako argument weryfikujący czynnościowy charakter derywatów i wykładników formalnych w określonej kategorii semantycznej. Zastosowanie takiej właśnie formuły daje możliwość odniesienia poczynionych spostrzeżeń do innych opracowań z zakresu słowotwórstwa gwarowego i ogólnopolskiego na wszystkich wskazanych poziomach interpretacyjnych.

Termin zakończenia pracy: 29.09.2018

Słowa kluczowe: językoznawstwo, dialektologia, słowotwórstwo gwarowe